

Розгон Ольга Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID 0000-0001-6739-3927

ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА НАУКОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ В НАУКОВИХ УСТАНОВАХ

У науковій роботі розглядаються питання створення та охорони наукових результатів в наукових установах. Автором визначено, що якщо науковим результатом є опублікована наукова стаття, то практичне значення для наукових установ в Україні набувають питання: охорони авторського права на такий результат при наданні відкритого доступу та визначення ліцензій вільного доступу, що мають застосовуватися тощо.

Установлено, що у разі порушення права інтелектуальної власності на науковий і науково-технічний (прикладний) результат його захист здійснюється у порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Ключові слова: охорона, право інтелектуальної власності, науковий результат, наукова установа.

Rozghon Olha

*PhD in Law, Associate Professor, Leading Researcher of the Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of
Ukraine*

ORCID 0000-0001-6739-3927

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS TO SCIENTIFIC RESULTS IN SCIENTIFIC INSTITUTIONS

The article deals with the issues of creation and protection of scientific results in scientific institutions. The author determines that if a scientific result is a published scientific article, then the issues of copyright protection for such a result when providing open access and determining the open access licenses to be applied are of practical importance for scientific institutions in Ukraine, etc.

It is established that in case of infringement of intellectual property rights to a scientific and scientific-technical (applied) result, its protection is carried out in accordance with the procedure established by administrative, civil and criminal law.

Keywords: protection, intellectual property rights, scientific result, scientific institution.

Створення умов для досягнення високого рівня життя кожного громадянина, його фізичного, духовного та інтелектуального розвитку шляхом використання сучасних досягнень науки і техніки та створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової та науково-технічної діяльності є одними з основних цілей державної політики у цій сфері. А держава забезпечує правову охорону інтелектуальної власності та створення умов для її ефективного використання.

Основна діяльність наукових установ — проведення фундаментальних, прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, надання науково-технічних послуг, проведення наукової та науково-технічної експертизи, підготовка наукових кадрів, розвиток і збереження наукової інфраструктури (п. 29 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII).

Вчений як основний суб'єкт наукової та науково-технічної діяльності під час провадження наукової, науково-технічної, науково-організаційної та науково-педагогічної діяльності зобов'язаний дотримуватися норм права інтелектуальної власності.

За п. 12 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII наукова діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на отримання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Науковий працівник провадить наукову (науково-технічну, науково-організаційну, науково-педагогічну) діяльність у наукових установах, закладах вищої освіти, наукових підрозділах установ, організацій, підприємств. Він

зобов'язаний проводити наукові дослідження та (або) науково-технічні (експериментальні) розробки відповідно до укладених договорів (контрактів).

Наукова (науково-технічна) робота включає в себе наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки, а результатом науково-технічних (експериментальних) розробок можуть бути об'єкти права інтелектуальної власності, нові або істотно вдосконалені послуги.

Найбільш поширеним способом комерціалізації результатів наукових досліджень і залучення інвестицій у світі є створення науковими установами господарських товариств із метою використання об'єктів права інтелектуальної власності [1, с. 93].

Державні наукові установи (крім державних наукових установ оборонно-промислового комплексу), державні університети, академії, інститути мають право бути засновниками та співзасновниками господарських товариств і беруть участь у формуванні статутного капіталу такого господарського товариства виключно шляхом внесення до нього майнових прав інтелектуальної власності, виключні майнові права на які зберігаються за державною науковою установою або державним університетом, академією, інститутом. Визначення вартості майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що вноситься до статутного капіталу господарського товариства, здійснюється на підставі їх незалежної оцінки (ст. 60 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII).

Набуття, охорона і захист прав інтелектуальної власності на науковий і науково-технічний (прикладний) результат здійснюються відповідно до законодавства (ст. 64 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII).

Зокрема, науковий результат може бути у формі опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу тощо. Науковий результат — це нове наукове знання, отримане у процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень і зафіксоване на носіях інформації (п. 22 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»

від 26.11.2015 р. № 848-VIII). Отже, якщо ці наукові знання будуть зафіксовані на електронних носіях інформації у відкритому доступі, то це можна вважати відкритим науковим результатом [2].

Суттєвим є з'ясування особливостей застосування авторського права авторами, науковими установами, видавництвами в цілях правомірного використання творів та забезпечення ефективного захисту авторського права. Актуальним питанням є охорона авторського права на твори у цифровому вигляді, у тому числі, при розміщенні твору на веб-сайтах наукових установ, його розповсюдженні з некомерційною та комерційною метою. Надання доступу та розповсюдження наукових статей он-лайн є знаковою подією сьогодення. Практичне значення для наукових установ в Україні набувають питання: охорони авторського права при виданні журналів вільного доступу; некомерційного та комерційного використання творів у цифровому вигляді; визначення ліцензій вільного доступу, що мають застосовуватися тощо [3].

Надання доступу та розповсюдження наукових статей он-лайн може бути через надання відкритого доступу як засобу забезпечення наукових досягнень.

Відкритий доступ — відкриття для всіх публікації в Інтернеті, які можна читати, розвантажувати, копіювати, розповсюджувати, роздруковувати, знаходити або приєднувати до повних текстів відповідних статей, використовувати для складання покажчиків, вводити їх як дані у програмне забезпечення або використовувати для інших законних цілей за відсутності фінансових, правових і технічних перешкод, за винятком тих, що регулюють доступ до власне Інтернету (Budapest Open Access Initiative).

Суб'єктами, які обов'язково повинні надавати ліцензії відкритого доступу на території України, є: 1) всі державні наукові установи і ЗВО, незалежно від джерел фінансування; 2) приватні наукові установи та ЗВО за наявності бюджетного фінансування. Правовласники, що використовують ліцензії Creative Commons (CC), можуть обирати набір умов ліцензії з наявних, за яких вони дозволяють використовувати об'єкти авторського права та (або) суміжних прав вільного користування. Залежно від умов їх використання є шість видів ліцензій

відкритого доступу, з яких лише перші два дозволяють абсолютно вільне використання наукової та науково-технічної інформації.

Доступ до відкритих наукових знань надається всім бажаючим переважно на безоплатній основі. За рішенням правовласників за відкритий доступ може зніматися плата. При безкоштовному користуванні користувачі зобов'язані дотримуватися вимог законодавства у сфері авторського права (не можна дописувати і змінювати текст об'єктів авторського права, додавати себе автором і розповсюджувати об'єкти авторського права серед необмеженого кола осіб, переробляти об'єкти авторського права, використовувати їх як основу для похідного твору), умов ліцензії відкритого доступу, вимог політики відкритого доступу, політики належного управління дослідницькими даними [1].

Таким чином, якщо науковим результатом є опублікована наукова стаття, то практичне значення для наукових установ в Україні набувають питання: охорони авторського права на такий результат при наданні відкритого доступу та визначення ліцензій вільного доступу, що мають застосовуватися тощо. У разі порушення права інтелектуальної власності на науковий і науково-технічний (прикладний) результат його захист здійснюється у порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Учасники національної інноваційної системи: інституційно-функціональний аналіз в праві: монографія / за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського. Харків: Право, 2018. 270 с. URL: <https://ndipzir.org.ua/archives/6354>.

2. Глібка С. В. Розгон О. В. Відкритий доступ як засіб забезпечення наукових досягнень в інноваційному процесі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 80: частина 1. С. 252-258. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.36>

3. Охорона авторського права при виданні наукових журналів та монографій. НАН України. URL: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=1537

REFERENCES

1. Hlibko, S. & Georgievsky, Y. (Eds.). (2018). *Participants of the national innovation system: institutional and functional analysis in law*. Kharkiv: Pravo. Retrieved from: <https://ndipzir.org.ua/archives/6354> [in Ukrainian].
2. Hlibko, S.V. & Rozghon, O.V. (2023). Open access as a means of ensuring scientific achievements in the innovation process. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, Series «PRAVO»*, Issue 80, Part 1, 252–258. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.36> [in Ukrainian].
3. Copyright protection in the publication of scientific journals and monographs. National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from: https://ipr.nas.gov.ua/?page_id=1537 [in Ukrainian].